דלי ציפתא. הגביה המחלגת שהיה יושב עליה: **ואמר ליה לשלוחא.** דאזל לגיתיה: **חזי מאי איכא.** ראה כמה עושר יש לי. שנעשה לו גם ונתמלא כל אותו מקום זהובים: **ואיתנסיבה ליה בסיתוא.** בימות החורף: **הוה גנו בי תיבנא.** היו ישנים בין התבן שלא היו להם כרים וכסתות: **קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה.** היה מלקט התבן משערו: **אי הוי לי רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי סיפוק שאתעשר אעשה לך ירושלים של זהב בתי נפש שמצוירת בכל ענייני ירושלים והיינו דאמרינן במסכת שבת (דף נט.) עיר ירושלים של זהב כדעבד ליה רבי עקיבא לבנתיהו: **אמא אליהו קרא אבבא וכו'.** עבד הכי משום קורת רוח להן לבנותיה לא היה לו אפילו תבן כמו להם: **שפיר עביד ליך אבוך.** דאדרבן מנכסיה: **חדא דלא דמי לך.** שהוא גרוע ממך ועוד שמניחך באלמנות חיות שהרי הניחך כמה שנים (ו): **יודע לדיק נפש בהמתו.** אית דאמרי דאיהי הות ידעה דר' עקיבא הוה ואמרה ליה דלא מיתגניא בעייניה. ואית דאמרי דלא הות ידעה אלא הכי קא אמרה דלדיק לא מצוה לאינשי: **שלי ושלכם שלה היא.** יהא הוא כל מה שלמדתי: **מן שיש מילי איעסר רבי עקיבא מן לבנא שבוע.** דפליג ליה בנכסיה: **ומן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה מן עינא.** עושין להן (ח) מן אותו ענין של איל. ואית דגרסי מין עיינא היו עושין כמין עמן של עץ והיו נותנים בו כספס: **אגשיוה על כיף ימא.** שסכאו לאותו איל על שפת הים ומצאו רבי עקיבא: **ומן גווזא.** תיבה: **ארבעה וזוי לספונאי.** ליורדי הים לרייח: **אייתו לי מדעם.** הביאו לי שום דבר: (ט) **מרגא עליה.** יתמין לדווינו עליו עד שנביא לך יתר: **דזימנא חדא טבעה ספינתא.** וכל ממונא דהוה בספינתא הוה מונח בההוא גווזא: **ומן מטרוניתא.** שפעם אחת הולרכו חכמים ממון הרבה לבית המדרש ושיגרו את ר' עקיבא אצל מטרוניתא אחת ולוה ממנה ממון גדול וכשנתנה לו אמרה לו מי יהיה לי ערב שתפרע לי לזמן קבוע אמר לה מי שתראה אמרה לו הקב"ה והיה שהיה ביתה על שפת הים ואמרה רבש"ע גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שחליתי כאותו הזמן עכשיו הרי כל הממונך בידי ופיקדה לו כל המעשה והכניסתו בבית גנזיה ונתנה לו מתנות גדולות:

ומן

דלי ציפתא ואמר ליה לשלוחא חזי מאי איכא מיהו לא ניחא לי דאיתהני בהדין עלמא [ח]ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיה (דבר) דכלבא שבוע שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה אזלא ואיתנסיבה ליה בסיתוא הוה גנו בי תיבנא הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלים דדהבא אתא אליהו אידמי להון כאנשא וקא קרי אבבא אמר להו הבו לי פורתא דתיבנא דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה אמר לה ר' עקיבא לאנתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה אמרה ליה זיל הוי בי רב אזל (ט) תרתי סרי שנין קמי דר' אליעזר ור' יהושע למישלם תרתי סרי שנין קא אתא לביתיה שמע מן אחורי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו שפיר עביד ליך אבוך חדא דלא דמי ליך ועוד (ב) [שבקך] ארמלות חיות כולהון שנין אמרה ליה אי צאית לדילי ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא אמר הואיל ויהבת לי רשותא איהדר לאחורי הדר אזל הוה תרתי סרי שני אחרנייתא אתא בעשרין וארבעה אלפין [ג]זוגי תלמידי נפוק כולי עלמא לאפיה ואף היא קמת למיפק לאפיה אמר לה ההוא רשיעא ואת להיכא אמרה ליה [י]יודע צדיק נפש בהמתו אתת לאיתחזויי ליה קא מדחן לה רבנן אמר להון הניחו לה שלי ושלכם שלה הוא שמע (בר) כלבא שבוע אתא ואיתשיל על נידריה [ג]ואשתריי ואשתרי (ג) מן שית מילי איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבוע מן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה (ד) מין עינא זימנא חדא אנשיוה על כיף ימא אתא הוא אשכחיה ומן גווזא דזימנא חדא יהיב ארבעה זוזי לספונאי אמר להו אייתי לי מדעם ולא אשכחו אלא גווזא על כיף ימא אתיוה ליה אמרו ליה (ה) עביד מרנא עליה אישתכח דהוה מלי דינרי דזימנא חדא טבעת ספינתא (ו) וכולי עיסקא הוה מחית בההוא גווזא ואישתכח בההוא זימנא דמן [ז]דסרוקיתא ומן מטרוניתא

ומן

דלי ציפתא. מחלגת: חזי מאי איכא. מעשה נסים הוה נקיט: מן מזייה. היה מלקט התבן משערותיה: רמינא לך ירושלים דדהבא. תכשיט של זהב שירושלים מצויר בה והכי עבד לה כדאיתא בפרק במה אשה (שבת דף נט.): אתא אליהו אדמי להון כאנשא. כדי לנחם אותם ולהראות להם שיש עניים יותר מהם: דלא דמי לך. שאינו דומה לך ממשפחה משובה כמותך: ואת להיכא. שלא היו לה בגדים לאויים: יודע לדיק נפש בהמתו. יודע הוא זה שנלטערתי בשבילו: שלי ושלכם שלה הוא. תורתי ותורתכם בשבילה היא שנתנה לי עצה למיזל לבי רב: אילא דספינתא. בכל ספינה היו עושין דמות איל מעץ לנחש ולסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאיל והיו ממלאין אותו דינרי זהב: ומן גווזא. תיבה העשויה להניע בתוכה ממון הספינה כדאמרינן (ב"ב ו.) בי גזא דרחמנא לשון אוצר: ומן מטרוניתא. פעם אחת הולרכו ר"ע ותלמידיו מעות והלכו אצל מטרוניתא אמרה לו לר"ע הריני מלוה אותך ותהיה אתה לווה והקב"ה ויש ערבים בדבר קבע לה זמן לפרעון וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת הים אמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שר"ע חולה ולא היה בידו לפרוע חובו ראה שאתה ערב בדבר מיד נשתטית בתו של קיסר ונטלה ארגז מלא אבנים טובות ודינרי זהב וחרקה לתוך הים והים הביאתו במקום שהיתה אותה מטרוניתא יושבת על שפת הים מיד נטלה אותו ארגז והלכה לה לימים נתרפא ר"ע ובא לו אצל ההיא מטרוניתא ומעותיו בידו לפרעון חובו אמרה לו מזרחי אצל הערב והוא פרע כל החוב והא לך מה שנתן לי יותר ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר ר"ע:

ומן

(ח) גמ' אזל הוה מרתי מרי: (ב) שם ועוד שביק ליך תרמלות חיות: (ג) שם ואשתרי מן נכסיה מן שית מילי: (ד) שם עבדין ליה חד מן עינא: (ה) שם אמרו ליה יעביד מרנא: (ו) שם נטעת ספינתא דמן דסרוקיתא וכוליה עיסקא וכו' בההוא זימנא ומן מטרוניתא כל"ל: (ז) רש"י ד"ה חדא דלא וכו' שיש הס"ד ואח"כ מ"ה ואת להיכא שלא היה לה בגדים ראויים הס"ד: (ח) ד"ה ומן אילא וכו' עושין להן אות מן ענין של איל ואית דגרסי מין ענא היו עושין: (ט) ד"ה אייתו וכו' דבר הס"ד ואח"כ מ"ה יעביד מרנא:

תורה אור השלם

1. יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֵמָתוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: משלי יב י

מוסף רש"י

דכלבא שבוע. שם אחד מעשירי ירושלים שכל הנכנס לביתו רעב ככלב היה יוצא שבע (כתובות סב:). **יודע צדיק נפש בהמתו.** מה בהמתו וגני ביתו לרימים (משלי יב י). **שלי ושלכם שלה הוא.** מוהה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על יהה הוא (כתובות סג.).

פירוש הרא"ש

דלי ציפתא. הגביה המחלגת וסמך על הגם שיראה שם מעות: **דכלבא שבוע.** עשיר גדול היה כדאיתא בפרק הניחקון (גיטין דף נו.): **רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי סיפוק אעשה לך ירושלים של זהב עטורה הנקראת עיר של זהב וכן עשה לה כדאיתא בפרק במה אשה (ד' נט.): **אתא אליהו בו'.** כדי לנחמם מלעג מקרוסם: **מן עינא.** עושין איל של זהב או עז אחד ממין הצאן: **גווזא.** תחיבת עץ גדול: **מן מטרוניתא.** פעם אחת הולרכו ישראל לצאת מעות ולוה אותם ר' עקיבא ממטרוניתא אחת אמרה לו מי שאמר והיה העולם והיה הגדול יהיו ערבים שלי כשהגיע זמן הפרעון מלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת הים ואמרה ידעתי שאלמלא שעכבו אותם את ר"ע היה פורע בזמנו מי שאמר והיה העולם והיה יגלימו ערבותם מה עשה הקב"ה שלח רוח שטות בבנתו של קיסר ונטלה קופסא מלאה זהב ומרגליות וזלגה על פני המים והרוח הביאתה לפני אותה מטרוניתא ונטלתה וכשעמד ר"ע מחליו נטל בידו הממון והביאו לה אמרה לו כבר פרעו לי ערבין

תוספות

דלי ציפתא. פירוש הגביה המחלגת וסמך שיראה שם מעות הרבה בגם: **בני בתיבנא.** מחמת עוני: **מנקיט ליה תיבנא.** ממה שנאחז לו בשערו: **רמינא לך ירושלים דדהבא.** וכן עשה כדאיתא בשבת (דף נט.): דלא דמי ליך. אינו לאוי והגון ליך: **אילא דספינתא.** כל הספינות עושין להם איל של זהב: ומן מטרונית'. פעם אחת הולרכו תלמידי רבי עקיבא למעות הלכו אצל מטרוניתא לווה ממנה אמרה להם איני מאמינה אמר לה רבי עקיבא מי אמר לה רבי עקיבא מי אמר לו מי שאמר והיה העולם ויש הגדול וכשהגיע הזמן הלה רבי עקיבא ולא בא הלכה על שפת הים אמרה רבש"ע היום הלה רבי עקיבא עבדך והוא העמידך ערב לי מה עשה הקב"ה באותו היום נטעה בת קיסר ונטלה קופסא מליאה כסף וזהב והטילה לים ופסה ובאה לאותו מקום ונטלה אותו ומצאה בה ממון גדול וכשנתרפא רבי עקיבא בא אצלה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שחליתי כאותו הזמן עכשיו הרי כל הממונך בידי ופיקדה לו כל המעשה והכניסתו בבית גנזיה ונתנה לו מתנות גדולות:

ומן אשתו של טורנוסרופוס. שהיה ר"ע מקפדו בקלאי בפני קיסר ומקנתרו בדברים. פעם אחת בא לביתו סר וזעף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים אמר לה מפני ר"ע שמקנטר אותי בכל יום בדברים אמרה לו אלהיהם של אלו שונא זמה הוא תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה נתן לה רשות ונתקשטה והלכה לה אצל ר"ע כשראה ר"ע אותה רק שחק ובכה אמרה לו מה איון הנך תלת מילין אמר לה שנים אפרש שלשי לא אפרש רקקתי על שבאת מטיפה סרוחה בתיי על האי שופרא דבלי נתרעא והוא שחק שאפה ברוח הקדש שעתידה להתגייר ולהנשא לו ולא רצה להודיעה אמרה לו כלום יש תשובה אמר לה הן הלכה ותגיירה ונשאת לו לר"ע והכניסה לו ממון הרבה. האי דקטיעא בר שלוס מפורש בע"ז (דף י:): ודאמרן הכא דשמע אבוה ואתגיל על נדרה מפרש בכתובות בפ' אע"פ (דף סג.) דפתח ליה אילו הוית ידיע דההוא מתנך צורבא מרבנן מי אדליתיה אמר לו אפי' פרק אחד אפילו הלכה אחת. איכא לאקשויי היכי פתח ליה בהא פתחא והא גולד הוא ותנן לקמן בפ' פותחין (דף סד.) דאין פותחין בגולד כילד אמר קונס שאני נהנה לאיש פלוני ועשה סופר ואמר אילו הייתי יודע שיעשה סופר לא הייתי נודר יש לומר דשאני הכא דר"ע על דעת שיעשה סופר נשאה כדאיתא התם בפ' אע"פ בהדיא וכיון שכן לאו גולד הוא דשכיח טובא שילמוד פרק אחד והלכה אחת: **רב גמדא וכו' קופא.** קוף: **אשמעיו.** ברח ונכנס בתוך חור אחד: **אייתיון ליה כולהון.** ממדת חסידות ולא מן הדין: **ורבי.** נתקלקל היין: **אי הוו סנו.** טפי הוו גמירין שלא יהו נאים: **כי היכי דבלע יתה.** כשיעור שאדם יכול לבלוע כאחת בלא לעיסה: **סריך עלה.** הכאב היה נאחז ונסרך בגילה: **וכד נפקא ואמיא.** כשהיתה יוצאה מן הגוף: **ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה.** לפי מראה שהה היה מכיר הרופא באיזה סם יתרפא החולי: **בקולחא.** לא ידעתי מה הוא. ולפי שלא היה בקי שמואל בגילה טורמיטא היה בודק עצמו בקולחא: **עד דמסתרין אינשי ביתיה עליה שעריהון.** שכל כך היה אותו קולחא בודק אותו עד שהיה שמואל מתעלף ואינשי ביתיה מתוך צערן היו סותרות קליעת שער שלהן: **היה עושה בכלופסין.** מין תאנים: **לא יאכל בבנות שבע.** מין אחר של תאנים. ומש"ה לא יאכל שאין לו לפועל לאכול אלא מאותו מין ממש שעושה בו: **לפדי.** שם תבשיל של תאנים: **אכוסינו אמרו נשינו עוכה.** כדכתיב (איכה ג) נשיתי טובה. היה תמה על כל כך [בקיאין] במיני תענוג: **נפקו על כיס גננא דין.** להולאת הנשואין: דיקולא

ומן אשתו של טורנוסרופוס ומן קטיעא בר שלום: רב גמדא יהיב ד' זוזי לספונאי לאתויי בהון מידעם לא אשכחו אתיוה ליה בהון קופא אישתמיט על (ו) לחרתא חפרו בתריה אשכחוה דרביע על מרגלייתא אייתינון ליה כולהון (ז) אמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה (ח) תורה מפוארה בכלי מכוער א"ל למדי מבית אבוך במה מניחין יין אמרה ליה במאני דפחרא אמר לה כולי עלמא בפחרא ואתון במאני דפחרא אתון אחיתון במאני דכספא ודהבא אזלת ורמת חמרא במאני דכספא ודהבא וסרי אמר לה אף אורייתא כן (ט) והאיכא שפירין וגמירין אמר לה אי הוו סנו הוו גמירין טפי ההיא דאתיא לקמיה דרב יהודה מנהרדעא לדינא ואיתחייבת מן דינא אמרה ליה שמואל רבך הכי דנן אמר לה ידעת ליה אמרה ליה אין גוצא ורבה כריסיה אוכם ורבה שיניה אמר לה לבזוייה קאתית תיהוי ההיא אתתא בשמתא פקעה ומתה: ומותר בביצה טורמיטא: מאי ביצה טורמיטא אמר שמואל עבדא דעביד לה שוי אלפא דינרי (י) ומעייל לה אלפא זימני במיא חמימי ואלפא זימני במיא קרירי עד דמתזוטרא כי היכי דבלעיתה ואם אית (יא) כיבא סריך עלה וכד נפקא ואתיא ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה ובמאי מתסי שמואל הוה בדיק נפשיה (יב) בקולחא עד דמסתרין אינשי ביתיה עליה שעריהון תנן התם (יג) היה עושה בכלופסין לא יאכל בבנות שבע בבנות שבע לא יאכל בכלופסין מאי כלופסין מינא דתאיני דעבדין מנהון לפדי ההוא גברא דיהב עבדא לחבריה לאגמוריה אלפא מיני לפדי אגמריה תמני מאה אזמניה לדינא לקמיה דרבי אמר רבי אבותינו אמרו נשינו טובה אנו אפילו בעינינו לא ראינו רבי עבד ליה הלולא לר"ש (יד) ברבי כתב על בית גננא עשרין וארבעה אלפין ריבואין דינרין נפקו על בית גננא דין ולא אזמניה לבר קפרא (טו) אמר ליה (טז) אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה אזמניה אמר לעושי רצונו בעולם הזה כך לעוה"ב עאכ"ו: יומא דמחייך ביה רבי אתיא פורענותא לעלמא א"ל לבר קפרא לא תבדיחן ויהיבנא לך ארבעין גריוי חיטי א"ל ליחזי מר דכל

ומן אשתו של טורנוסרופוס. אלון אחד שמו רופוס והיה מפטפט בדברי תורה כנגד ר"ע והיה ר"ע מגלגל בכל פעם והיה אותו אלון מתביש ובא וסיפר לאשתו אמרה לו אי אפתהו ואכשילהו לפי שהיתה יפת תואר ביותר באתה אצלו וגילתה שוקה כנגדו ורק ר"ע ושחק ובכה אמרה לו מדוע עשית כן אמר לה השמיש אומר לך מה שרקקתי בשביל שמטיפה סרוחה באת ובכיתי בשביל שיופיך עתיד לבלות בארץ ומה ששחק לא רצה לומר לה אעפ"כ הפליגה בו עד שאמר לה שעתידה להתגייר ונשאת לו אמרה לו וכי יש תשובה אמר לה הן ונתגיירה נאחר שמת בעלה ונשאת לו והכניסה לו ממון גדול: **מן קטיעא בר שלוס.** מפורש במסכת ע"ז בפ"ק (דף י:): **קופא.** קוף: **על לחרפא.** נכנס הקוף בחור אחד בקרקע: **רביע.** רובץ: **הכי דנן.** כמו שדנתני אתה בתמיה: **ידעת ליה.** מכרת אותו: **ורבה כריסיה.** בטן גדול יש לו: **טורמיטא עבדא דעביד ליה.** להביא ביצה טורמיטא שוי אלפא זוזי: **עד דמסוזטרא.** שמתמעטת כדי שיכול לבולעה שלימה: **ואי איתי ביה כיבא.** במעיו סריך עליה על ההיא ביצה ויכר בה: **וכדנפקא ממעיו.** שלימה ידע אסיא כו': **הוה בדיק נפשיה בקולחא.** היינו דומיא דביצה טורמיטא והיה מפשפש כל מעיו אם יש בהן כאב והיה מתחלש ומתעלף כל כך עד שאשתו בוכה עליו ותולשת שערה מחמת דאגה: **היה עושה.** הפועל שמלקט בכלופסין: **לא יאכל בבנות שבע.** שלא הרשתו התורה לאכול אלא מאותו המין שהוא מלקט דכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וגו' (דברים כג): **לפדי.** מיני מאכל: **לאגמורי אלפא מיני לפדי.** שילמדו לעשות אלף מיני מאכל: **אזמניה לדינא.** על מאתים מין שלא לימדו: **אכוסינו אמרו נשינו טובה.** דכתיב נשיתי טובה (איכה ג) שרשות כבר אלא שעכשיו שכחוה אבל אנו לא ראינו טובה מעולם שאין אנו יודעים כמה מיני טעם יש בפירות כלומר דבר מופלא הוא שכל כך לימדו: **לא אזמני לבר קפרא.** לפי שהיה איש בדחן ומתיירא שמא יעשה שום דבר שישמוח: **אמר.** בר קפרא לרבי אם לעובדי רצונו משפיע לו טובה כ"כ לעושי רצונו כו' שהיה מגנהו על שלא זימנו: **לעושי רצונו.** משפיע לו בעוה"ז טובה כ"כ שהתחיל לספר בשבחו בשביל שזימנו: דבכל

ומש"ה לא יאכל שאין לו לפועל לאכול אלא מאותו מין ממש שעושה בו: **לפדי.** שם תבשיל של תאנים: **אכוסינו אמרו נשינו עוכה.** כדכתיב (איכה ג) נשיתי טובה. היה תמה על כל כך [בקיאין] במיני תענוג: **נפקו על כיס גננא דין.** להולאת הנשואין: דיקולא

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פי"ב מהל' שכירות הל"י [ופ"ה מהל' מעשר הל' יב] סמג עשין לא טוש"ע חו"מ סי' שלו סעי' ט:

גליון הש"ס

גמ' א"ל **אם** לעוברי רצונו כך. עיין כזה דבר נחמד בתשובה שבות יעקב ח"א סי' קפב:

תוספות

אשתו של טורנוסרופוס. שהיה ר"ע מקפדו טורנוסרופוס' לפני קיסר בקלאי פעם אחת בא לביתו זועף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים היום אמר לה מפני פלוני שמנגר אותי אמרה לו אלהיהם של אלו שונא זמה תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה והלכה וקישטה עצמה ובאת לפני רבי עקיבא כשראה אותה רקק ושחק ובכה אמרה ליה פרש לי אלשה דברים הללו אמר לה שנים אפרש והשלישית לא אפרש מה שרקקתי שאת טופחת ובאת מטיפה סרוחה וסבולה מה שבכיתי על האי שופרא דבלי נתרעא ומה ששחק לה לא פירש לה והוא שחק לפי שראה ברוח הקודש שעתידה להתגייר ולהנשא לו אמרה לו יש לי תשובה אמר לה הן הלכה ותגיירה והכניס' לו ממון הרבה ונשאה: קטיעא בר שלוס. פ"ק דע"ז (דף י:) מפ': קופא. קוף: לחרתא. לחור: לדרביע. לרבוץ: אייתיונהו נהליה. מדת חסידות עשו לו ולא מן הדין אלא אחרי אחרי אשר על ידי גלגולו בא נתנו לו: אי הוי סנו. פי' מטעירין: טורמיטא. אין בו תשמעות: דזוטרא. ויכול לבולעה: סריך עלה. כלומר הכאב נדבק עליה: בקולחא. היינו בולת טורמיטא והיתה נתקת כל גופו עד שהיה מפיג לבו: עד דמסתרין אינשי ביתי' עליה. מסירין שערן מרוב צער: עשה בכלופסין לא יאכל בבנות שוה. פי' בפועל קאמר שאמרה תורה שאוכל אלא מאותו המין ואמר התם שאינו אוכל אלא באותו המין וכלופסין אינו ממין בנות שוה ואע"ג שבינאם תאנים שני מינים הם: לפדי. תבשיל:

מסורת הש"ס

א) תענית ז., ב) [עי' פרש"י ע"ז טז: ד"ה פפי' אוכמא], ג) בערכין ערך קלא. משיש קלא של כריב בפיו ובלעו, ד) [מעבודות פ"ב מ"מ], ה) [ל"ל בריב ולא אומניה לבר קפרא כתב וכ"א בע"ז], ו) [מכות כד:], ז) שיך לע"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' על לחורתא מפרי: (ב) שם אף אוריינא כן א"ל והאיכא: (ג) שם אלא דיעבי דמעייל לה: (ד) שם ואם אית ביה כיבא:

מוסף רש"י

במאני דפחרא. דרך שחוק אמר ומרמז מה את אומרת לי הלא אדון נותן יין בכלים מבוערין של חרס (תענית ז.) פחרא. חרס של יאלר (דניאל ב מא.). וסרי. הבאים (סוכה יג.). יומא דמחייך ביה רבי אתיא פורענותא לעלמא. שהיה דואג תמיד בגלות ישראל ונחוליו (סוכה נג.).

פירוש הרא"ש

לקחה כדי תוכה והמותר נתנה לו: ומן אשתו של טורנוסרופוס. שנתגיירה ונשאה ר' עקיבא: ומן קטיעא בר שלום. בפ"ק דע"ז (דף י:) שנתן כל ממונו לר"ע ותלמידיו: על לחרתא. נכנס הקוף לחור אחד מלאו רבוע על מרגליות ונתנו לו המרגליות לפנים מסורת הדין: בבלי מבוער. שהיה שחור: (איבקא) עד דמתוזטרא. עד שתקטין שיוכל לבלעה: בקולחא. היינו בלת טורמיטא והיה נאלם עד שבני ביתו מורטין שער ראשם עליו: בבלופסין לא יאכל בבנות שוה. פועל העושה מלאכה אצל בעל הבית אוכל כמה שהוא עושה דכתיב כי תבא בכרם רעך וגו' ומוקמינן ליה בפועל ואמרינן בב"מ (ד' לא.): דאינו אוכל אלא מאותו המין שהוא עושה מלאכה וקמ"ל הכא דאע"ג דכלופסין ובנות שוה שניהם מין תאנים אפ' הכי תמיני בשני מינין: דעבדין מנהון לפדי. מיני מאכלים: אני אפי' בעינינו לא ראינו. שאין אנו יודעין לתקן כל כך מיני מאכלים:

דכל גריוא דבעינא. נאיזה מדה שאראה לקח: **חפייה כופרא.** זיפתו מבחוץ כדי שיחזיק החטים: **ליכיל לי.** יחוד לי: **דרשינא בך.** כלומר שאתה חייב לי: **שקינא ממרא בריקודא דאבוך.** שאניך ירקד: **ובקירקני דאמך.** במזיגתה שאמך תמזוג לי הכוס: **מאי טועבה.** עשו שמיכה: **תרמי לי נטלא.** תמזוג לי הכוס כמו אנטל: **טועה אתה בה.** כלומר שמניח את אשתו של היתר ותפס זו של זנות: [1]**כי עניינא קמא.** תיתי דביתכי תירמי לי ולדידיה א"ל קום רקוד לי: [**מאי הכל.** דכתיב] ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא (ויקרא יח): **וכי תכלין יש בה.** כלומר יש בביאה זו טעם מבאחרות שמנחת בעלה ורבעת לבהמה: **זו מאי היא.** ומפרש ביבמות (דף לז:) באיש הבא על נשים הרבה וכן אשה שנבעלה לאנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהם נתעברה והולידה בת נמצא אב נושא את בתו ואת נושא את אחותו על זה נאמר ומלאה הארץ זימה[1] כלומר זו מה היא שאין אדם יודע אותה אשה שהוא נושא אם מותרת לו אם לאו: **לא יכיל כן אלעשה למיסבל.** אותו זילותא של רבי לפי שהיה עשיר גדול ולא היה יכול לראות דבר של זילותא מחמיו: **מאי כן אלעשה.** כלומר מיון דהוה עשיר: **ספורה יחידתא.** שאין כמותה: [2]**פיזר מעותיו.** שהיה נותן ממון גדול לספר שהיה מספר לו כתגלחת של כ"ג: **הרמוזה קרא קרקוזאי.** דלועין של אותו מקום שאינן מתבשלין לעולם יפה: **הטמונה ברמץ.** [3]עפר של גחלים דלאו מבשיל הוא: **כלאים עם דלעת הרמוזה.** אלמא דהרמוזה לאו טמונה ברמץ אלא אם מקום הוא ומין זרעים הוא: **מתני' ממעשה רתחתא.** היינו דבר שנגמר ביישולו בקדירה ואינו אלא מחמשת המינין לאפוקי דבר שאין גמר בישולו בקדירה עד שמבשלין אותו באילפס: **כל הנעשה בקדירה.** אפילו מבושל באילפס אסור: **גמ' ביורד באילפס שכבר כו'.** הואיל וקודם שמניחו באילפס מבשלו בקדירה והדר מניחו באילפס כן היה מנהגן והוי יורד לקדירה ולפיכך אסור: **מן היורד באילפס מותר ביורד לקדירה.** קודם שירד לאילפס: **מן הנעשה בקדירה.** לגמרי כל בישולו שאינו יורד לאילפס כלל: **מותר בנעשה באילפס.** אע"פ שהיה קודם לכן בקדירה: **מותר בנעשה בקדירה.** בנגמר בקדירה:

מתני'

דכל גריוא דבעינא שקילנא שקל דיקולא רבה חפייה כופרא וסחפיה על רישיה ואזל ואמר ליה ליכיל לי מר ארבעין גריוי חיטי דרשינא בך אחוך רבי א"ל לאו אזהרתך דלא תבדחן א"ל חיטי דרשינא קא נסיבנא א"ל בר קפרא לברתיה דרבי למחר שתינא חמרא בריקודא דאבוך ובקירקני דאמך בן אלעשה חתניה דרבי הוה ועשיר גדול הוה אזמניה לבי הילולא דרבי שמעון ברבי א"ל בר קפרא לרבי מאי [1]תועבה כל דא"ל רבי דהכין הוא תועבה פרכה בר קפרא א"ל פרשיה את א"ל תיתי דביתכי תירמי לי נטלא אתת רמיא ליה א"ל לר' קום רקוד לי דאימר לך הכי אמר רחמנא תועבה אתה בה לכסא אחרינא א"ל מאי [2]תבל א"ל כי עניינא קדמאה א"ל עיביד לי דאומר לך עבד אמר ליה תבל הוא תבלין יש בה מי שניא הדא ביאה מן כולהון ביאות אמר ליה ומאי [3]זימה אמר ליה עיביד כי עניינא קדמאה עבד ואמר ליה [4]זו מה היא לא יכיל בן אלעשה למיסבל קם ונפק הוא ואינתתיה מתמן מאי בן אלעשה דתניא [5]לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא להראות בהן תספורת של כ"ג דכתיב [6]כסום יכסמו את ראשיהם תנא כעין לולינית מאי לולינית א"ר יהודה תספרתא יחידתא היכי דמי אמר רבא [7]ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו תספורת של כהן גדול: ובדלעת הרמוצה: מאי דלעת הרמוצה אמר שמואל קרא קרקוזאי רב אשי אמר דלעת הטמונה ברמץ איתיביה רבינא לרב אשי [8]רבי נחמיה אומר דלעת ארמית היא דלעת המצרית כלאים עם היונית כלאים עם הרמוצה תיובתא: **מתני'** [9] [10]הנודר ממעשה קדרה אין אסור אלא ממעשה רתחתא אמר קונם היורד לקדרה [11] שאני טועם אסור בכל הנעשה בקדרה: **גמ'** תניא [12]הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאלפס שכבר ירד לקדרה קודם שיורד לאלפס מן היורד לאלפס מותר ביורד לקדרה מן הנעשה בקדרה מותר בנעשה באלפס מן הנעשה באלפס מותר בנעשה בקדרה [13]הנודר מן היורד לתנור אין אסור אלא בפת ואם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשים בתנור:

מתני'

דיקולא רבה. סל גדול: חפייה כופרא. טח אותו בזפת כדי שלא יצאו החטים מתוך נקבי הסל: וסחפיה על רישיה. הפכו על ראשו: ליכיל לי מר. יחדוד: חטים דרשינא. שהלויתיך. ולבדיקותא קאמר: כרקודא דאבוך. שירקד אביך לפני כשאתה: ובקירקני דאמך. שתהא אמך מקרקרת ומזמרת: מאי תועבה. דכתיב גבי משכב זכור: נטלא. כלי קטן: טועה אתה בה. שמניח משכבי אשה והולך אצל זכר: מאי תבל. דכתיב גבי אשה הנרבעת לבהמה: תבלין יש בה. נתמיה: מאי שניא הדא ביאה מכולהו ביאות. כלומר היאך מנחת בן מינה לילך אצל הבהמה: זו מה היא. לשון ספק שאין ידוע ממי היא מתעברת: תספורתא יחידתא. תספורת נאה: בלד עקרו של זה. מצמצם היה שלא יעלה אחד מן השערות על חבירו: קרקוזאי. על שם מקומן: דלעת ארמית היא דלעת המצרית. כלומר זו היא דלעת המצרית: והיא כלאים עם הרמוזה. אלמא לאו טמונה ברמץ קאמר אלא מין דלעת היא שנקראת רמוזה: מתני' הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא במעשה רתחתא. מפרש בירושלמי[1] איזהו מעשה רתחתא כגון חילקא טרגין וטסני סלת ואורז זריד וערסן והיינו דקאמר אינו אסור אלא ממעשה רתחתא ונקראת רתחתא על שם שצריך להרתיח ולבשל הרבה: גמ' שכבר ירד לקדרה קודם שירד לאילפס. כך היה דרכן במעשה אילפס שהיו מרתיחין אותו בקדרה רתיחה קלה: מן היורד לאילפס מותר ביורד לקדרה. קמ"ל דלא תימא כל שהרתיחו אותו רתיחה קלה כמו שירד לאילפס יורד לאילפס מיקרי מפני שהוא מוכן לכך אע"פ שעדיין לא ירד קמ"ל דלא. כך נראה בעיני: מן הנעשה בקדרה מותר בנעשה באילפס. משום דנעשה גמר עשיה משמע ומשום הכי מותר בנעשה באילפס אף על פי שכבר ירד לקדרה משום דמ"מ גמר עשייתו לא היה בקדרה: מן הנעשה באילפס מותר בנעשה בקדרה. כלומר אף על פי שאחר מכן הורידו באילפס שרי כיון דגמר עשייתו בקדרה היה. כך נראה בעיני: הנודר מן היורד לתנור אינו אסור אלא בפת. דסתם יורד לתנור משמע פת. ואם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור:

מתני'

ה א מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הל"ז:
ו ב ג מיי' פ"ע מהל' מלכים הל"ז טוש"ע יו"ד סי' רי"ז סעי' ב:

הגהות הב"ח

(א) משנה שאיני טועם:

פירוש הרא"ש

דיקולא רבה וחפייה כופרא. לקח סל גדול וחפהו בזפת: ליכיל לי מר. יחדוד: בריקודא דאבוך ובקירקני דאבוך. שתהא אמך מרקדת לפני ומזגין מכורכר: תרמי לי נטלא. ממזוג לי הכוס: טועה אתה בה. שמניחן אשה אחת בה. שמניחין נשותיהן והולכין אחר משכב זכור: תבלין יש בה. נעמה עליו כיאה מגונה של בהמה: בפום יכסמו את ראשיהם. כיומתא הזה שראשו של זה בצד עיקרו של זה, כך שמעתי משמו של ר' מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מדת דבר השוה, לא גזית ולא גדיל עשר אלא במדה שוה אמוצ"ר בלע"ז (יחזקאל מד כ). לאלפס. קעריה (ביצה לב ב).

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם:
ויקרא כ יג
2. וּבְכָל בְּהֵמְךָ לֹא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה בָהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הוּא:
ויקרא יח כג
3. עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת בַּת בְּנָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שְׁאֵרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא:
ויקרא יח יז
4. וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֶּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסוֹם יְכַסֵּמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם:
יחזקאל מד כ

מוסף רש"י

זו מה היא. לשון ספק (יבמות לז:). בן אלעשה. מתנו של רבי היה ומתן ממון ולמדו לו אותה תספורת (סנהדרין כב:). כסום יכסמו את ראשיהם. כמומתא הזו שסדורין בשנולת, ראשו של זה לצד עיקרו של זה, כך שמעתי משמו של ר' מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מדת דבר השוה, לא גזית ולא גדיל עשר אלא במדה שוה אמוצ"ר בלע"ז (יחזקאל מד כ). לאלפס. קעריה (ביצה לב ב).

תוספות

שחייה כופ"א. טח בכופרא: דיקולא. סל גדול: דרשינא בך. שהלויתיך ומילי דבדיחותא היה אומר: בריקודא דאבוך ובקורקני דאמך. כמו מרקדים ערפי"ד: טועה אתה בה. שמניחין נשותיהן והולכין אצל משכב זכור: תבלין יש. בביאה זו משניא הדא ביאה מכל ביאות: קרי קרקוזאי. דילועין של אותו מקום שאינו בכלל מבשיל: דלעת הטמונה ברמץ. אינו בכלל מבשיל: כלאים. מכלל דהרמוזה לא הוי טמונה ברמץ אלא על שם מקום הוא: הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא במעשה רתחתא. דבר שנגמרה בקדירה ואין אסור [אלא] בדבר שנגמר בו: באילפס אסור בכל המבשל בקדירה ואפילו גמרו באילפס: תנא הנודר מן היורד בקדירה אסור ביורד לאילפס. אחר שירד לקדירה ביורד לקדירה משמע שירד תחלה לקדירה: מן היורד [לאילפס] מותר ביורד לקדירה. תחילה אע"פ שנגמר באילפס ביורד לעולם משמע על שם התחלת ירידתו ולא על שם סופו: מן הנעשה בקדירה. משמע הנגמר הלכך מותר ביורד לקדירה תחלה ונגמר באילפס: מן היורד לתנור אינו אסור אלא בפת. דלא איקרי יורד בתנור אלא פת בלבד: כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור. ל"ע דמשמע דהחילוק בין יורד למעשה ואמאי תנא כל מעשה א"כ בריש ליתני כל יורד: